

LAINSÄÄDÄNTÖLOITE OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Aloite siviiliasioiden oikeudenkäyntimenettelyn kokonaistarkastelun aloittamiseksi

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry (jäljempänä Tuomariliitto) esittää, että oikeusministeriö aloittaa riita- ja hakemusasioiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevien säännösten kokonaistarkastelun jäljempänä kerrotuista syistä.

Oikeusministeriössä laaditaan parhaillaan arviomuistiota kevennetystä menettelystä koskien pienempiä riita-asioita (small claims). Taustalla on Lakimiesliiton 30.6.2021 tekemä ehdotus vähäisten riita-asioiden menettelystä.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan samassa yhteydessä pitää arvioida kattavasti riita- ja hakemusasioiden käsittelyä koskevan lainsäädännön kehittämis- ja muutostarpeet sekä tehdä tarvittavat muutosehdotukset.

Uuden vähäisiä vaatimuksia koskevan menettelyn oikeudellisten reunaehtojen ja vaikutusten arviointi edellyttää siviiliprosessia/oikeudenkäyntiä sääntelevien periaatteiden ja säännösten keskinäistä tarkastelua lainsäädännön sisäisen koherenssin varmistamiseksi. Yksinkertaistetussa menettelyssä käsiteltävissä asioissa tuomioistuimien johtaisi prosessia tavallista aktiivisemmin.

Siviiliprosessi uudistettiin 1990-luvulla, minkä jälkeen siihen on tehty osittaisuudistuksia. Aikaisemmasta kokonaisuudistuksesta on kulunut jo vajaa kolme vuosikymmentä.

Tavoitteeksi tulisi asettaa se, että oikeudenkäyntimenettelyn kehittämistä ei tehtäisi samanaikaisesti rinnakkaisissa tai limittäisissä uudistamishankkeissa, koska tämä on omiaan hämärtämään muutosten yhteisvaikutuksia ja aiheuttaa parhaassakin tapauksessa merkittävää koordinoitintarvetta erillisten hankkeiden välillä.

Tarvetta oikeudenkäyntimenettelyjen suuriin muutoksiin Tuomariliiton näkemyksen mukaan ei ole. Voimassa oleva sääntely ei kuitenkaan ole kaikilta osin ajantasaista.

Tuomariliitto on useissa lausunnoissaan tuonut esille, että oikeudenkäymiskaari tarvitsee kattavan kehittämistarpeiden tarkastelun. Nykyisessä prosessissa on ilmennyt ongelmia, joista ainoastaan osaan voidaan puuttua riittäväällä resursoinnilla ja tehokkaalla koulutuksella ja osa vaatii muutoksia oikeudenkäymiskäyttöön. Osa ongelmista johtuu siitä, että vuoden 1993 uudistuksen arvot ja tavoitteet eivät ole kaikilta osin toteutuneet.

Riita-asiat ovat muuttuneet aikaisempaa vaikeammiksi ja laajemmiksi, ja oikeudenkäyntien taloudelliset intressit suuremmiksi.

Kokonaistarkastelun yhteydessä on syytä tarkastella asian käsittelyn kokoonpanoa. Tuomariliiton näkemyksen mukaan siviiliasioissa ei ole kaikissa tilanteissa perusteltua käsitellä asiaa asianosaisen pyynnöstä kolmen tuomarin kokoonpanossa.

Tarkastelun yhteydessä on syytä harkita mahdollisuutta velvoittaa asianosaiset laatimaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 24 §:n 1 momentissa tarkoitettu yhteenveto valmistelun aikana.

Tarkastelun yhteydessä on syytä harkita ennakkopäätöskysymystä koskevaa menettelyä, jossa käräjäoikeus siirtäisi käsiteltävään olevassa asiassa ilmenevän ennakkopäätösarvoisen oikeuskysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Oikeudenkäyntiasiamiesten toimintaympäristö on ollut ja tulee olemaan merkittävien uudistusten kohteena. Siten on perusteltua tarkastella myös oikeudenkäyntiasiamiehiä, heille asetettavia vaatimuksia sekä heidän toimintaansa koskevia säännöksiä. Oikeudenkäyntiasiamiesten kelpoisuusehtoja tiukennettiin vuonna 2013. Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimuksia ei tule ainakaan alentaa. Tuomariliiton havaintojen mukaan asiamiesten ja avustajien toiminnassa on oikeudenhoitoa vaikeuttavia ongelmia. Myös korkein oikeus on kiinnittänyt huomiota heikkolaatuiseen asianajoon (viimeksi 14.3.2022 asiassa KKO 2022:14), mikä kuluttaa tarpeettomasti tuomioistuimien voimavaroja ja kasvattaa entisestään oikeudenkäyntien kustannuksia. Moderni oikeudenkäynti vaatii oikeudenkäynnin osapuolilta korkeatasoista oikeudellista asiantuntemusta. Oikeudenkäyntiasiamiehillä ja -avustajilla on keskeinen merkitys ihmisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien vaikeus hahmottaa asian ratkaisemisen kannalta oleellisia oikeuskysymyksiä näkyy riita-asioissa tarpeettoman laajoina oikeudenkäyntikirjelmänä ja asiaan vaikuttamattoman todistelun nimeämisenä. Tavoitteena tulee olla oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantaminen ja oikeuden saatavuus kohtuullisessa ajassa tuomioistuinten ja oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla.

Helsingissä 31.3.2022

Sanna Mantila
puheenjohtaja

Minna Hällström
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnan yhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.